

**Тадаєва М. І., Годунко Л. В.,
Павлович Ю. П.: «Реформування шкільної
іншомовної освіти в країнах вишеградської
четвірки в руслі загальноєвропейських
рекомендацій з мовної освіти: Монографія»**

Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2022. 296 с.

Сучасна освіта зорієнтована на багатомовність (плюралінгвізм), тобто на формування здатності до вивчення та використання протягом життя більш ніж однієї мови. Світові глобалізаційні тенденції, євроінтеграційні прагнення України висувають вимогу володіння громадянами іноземними мовами на всіх освітніх ступенях професійного становлення та кар'єрного росту. Володіння сучасними європейськими мовами створює хороші умови для мобільності, участі в спільних проектах та програмах, таких як "Tempus", "Erasmus" тощо. Тому питання створення ефективної системи шкільної іншомовної освіти нагальна проблема як у Європі, так і в нашій державі.

Цінним для України є досвід її найближчих сусідів, членів ЄС, країн Вишеградської четвірки – Польщі, Угорщини, Словаччини, Чехії. Вони мають багато спільного з нашою державою та пройшли нелегкий шлях інтеграції до Європейської Спільноти, отримали важливі уроки і напрацювали успішні практики. Як зазначають автори, важливими віхами на шляху модернізації іншомовної освіти школярів у цих країнах стали такі законодавчі ініціативи, як розроблення Національного навчального плану шкільної освіти в Угорщині, формування Концепції навчання іноземних мов у Словаччині, реформаторські закони про підготовку та перепідготовку вчителів у Польщі та Чехії (С. 4-5).

Актуальність дослідження шкільної іншомовної освіти у вищезгаданих країнах для України поширюється широким спектром наукових праць з цього питання польських, угорських, словацьких і чеських учених.

Автори монографії – відомі спеціалісти з порівняльної педагогіки, які зробили вагомий внесок у напрямку, який пов'язаний зі змістом і методами навчання іноземних мов та з формами роботи з лінгвістично обдарованою молоддю.

Монографія складається з передмови, чотирьох розділів, післямови та додатків, які конкретизують та поглиблюють виклад проблеми, слугують ілюстрацією узагальнень. Видання має високий рівень науково-теоретичного обґрунтування. Список літератури містить 432 найменування, 245 із них іноземними мовами, що дозволяє авторам досить глибоко висвітлити досліджувані проблеми.

У першому розділі автори схарактеризували теоретико-методологічні засади розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах Вишеградської четвірки. Зокрема наголосили про важливість соціально-культурних змін, що привели до формування в 1991 році угруповання під назвою Вишеградська четвірка, до якої входили Польща, Угорщина, Словаччина й Чехія. Разом з цим відбулися кардинальні зміни й долучилися до європейської інтеграції. «Найважливішою характеристикою сучасного стану шкільної іншомовної освіти в цих країнах є орієнтація мовної і освітньої політики на модернізацію процесу навчання іноземних мов» (С. 9).

Подано теоретичні підходи трактування понять «освіта», «зміст освіти», «іншомовна освіта», «рання іншомовна освіта», «навчальна програма», «курикулум» та ін. Проблема реформування та розвитку іншомовної освіти в розвинених країнах Європи були предметом вивчення й аналізу вітчизняних науковців, таких як В. Гаманюк, Л. Гульпа, М. Тадеєва, О. Савченко. Аспекти реформування іншомовної освіти аналізували Г. Коморовські з Польщі, М. Ніколов з Угорщини, а тенденції розвитку іншомовної освіти – С. Ганусова, Ю. Неквапіл з Чехії, а З. Гадусова, Я. Гортанська, Е. Тандлічова з Словаччини. Серед педагогів-класиків розглянуто теорію Я. Коменського про те, що мовна освіта є визначальною складовою формування особистості дитини у процесі навчання та виховання з раннього дитинства.

Охарактеризовано структуру Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, що є найголовнішим документом, який керує сучасну європейську педагогічну спільноту при навчанні школярів іноземної мови, починаючи з 1971 року. Одна з його цілей – удосконалення стандартів шкільної іншомовної освіти, через це було детально розроблено та описано рівні володіння мовами.

Далі говориться про розроблення нових освітніх стандартів у сфері ранньої іншомовної освіти, які спрямовані на кардинальне реформування її змісту. Подається авторська періодизація розвитку змісту ранньої іншомовної освіти в країнах Вишеградської четвірки. Перший період (1991-1998), що характеризується впливом інтенсивних політичних, соціальних та економічних перетворень, другий (1999-2003) – прийняттям низки рекомендацій щодо реформування змісту, форм і методів навчання іноземних

мов, третій (2004- до наших днів) – інтенсивним реформуванням навчальних програм і створенням національних підручників з іноземних мов для початкової школи (С. 52).

Детально описано зміни в мовній політиці Угорщини, Польщі, Чехії та Словаччини, де повністю змінилися принципи, методи і засоби навчання іноземної мови. «На зміну традиційним методам і формам роботи з учнями (граматичні вправи, читання вголос, переклад, усні запитання і відповіді) прийшли діалоги, рольові ігри, мовні ігри, робота в групах, драматургія тощо» (С. 54). Крім цього, проведено різних заходів, програм.

У подальшому автори досліджують вплив Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти на реформування іншомовної освіти в країнах Вишеградської четвірки. «Чеська та Словацька Республіки намагалися упродовж певного часу впроваджувати ЗЄР при розробці тестів та іспитів як для початкової, так і для середньої школи або для навчання дорослих» (С. 71).

У другому розділі «Національні особливості розвитку змісту ранньої іншомовної освіти в країнах Вишеградської четвірки» говориться про розширення автономії шкіл і батьківських комітетів щодо вибору мов для вивчення та навчально-методичного матеріалу в початковій школі. Вивчення іноземної мови варто розпочати в ранньому віці. На думку чеського лінгводидакта П. Неквапіла 6-8 років – сприятливий вік успішного засвоєння іноземних мов.

У роботі детально проаналізовано навчальні програми, курикулуми та силабуси та процес удосконалення їхнього змісту. «Ці програми зорієнтовані як на вчителя, так і для учня» (С. 108).

Подана також характеристика підручника з іноземної мови. На думку авторів, успішному засвоєнню навчального матеріалу сприяють ілюстрації, короткі вірші, римівки, пісні, міні-діалоги й окремі вирази та фрази, які мають візуальне підкріплення засвоєного матеріалу.

Визначено, що важливим компонентом освітньої політики ЄС є безперервне навчання, першим рівнем якого виступає початкова освіта, другим рівнем – основна (базова), а третім – профільне навчання в старшій школі.

Третій розділ присвячений дослідженню реформаторських процесів у шкільній іншомовній освіті Чехії та Словаччини. Тут автори розглядають основні документи, що мають вплив на формування іншомовної освіти в країнах, зокрема «Біла книга. Народна програма розвитку освіти Чеської Республіки», яка містить основні принципи, загальні тенденції та проекти.

Описано шкільну систему Чехії та Словаччини. Зазначено, що в Чехії на всіх освітніх рівнях (від дошкільних до закладів вищої освіти) важливе місце посідає вивчення іноземної мови, вибір підручників та використання

Європейського мовного портфолію, як засіб удосконалення змісту іншомовної освіти. Розробники мовного портфолію А. Бричова, К. Сладконська та В. Янікова є ілюстрованим щоденником, містить зрозумілі та цікаві завдання (С. 139). У Словаччині учні можуть вибрати одну із шести мов (англійську, німецьку, французьку, російську, італійську або іспанську).

Окремий підрозділ містить ретельний аналіз стану шкільної мовної освіти в багатомовному середовищі Чеської та Словацької Республіки, а також викладання мов національних меншин, зокрема мов громад мігрантів. Обидві країни підписали Європейську Хартію регіональних мов, або мов меншин. «На сьогоднішній час єдиною національною меншиною в Чеській Республіці з повністю розвиненою шкільною системою є польська; в ній всі предмети вивчаються польською мовою» (С. 154). У Словаччині на сьогодні існують школи угорської, української, німецької та болгарської національної меншини.

В останньому розділі говориться про сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах Вишеградської четвірки. Виокремлено тенденції у навчанні іноземних мов за Б. Фридриовича-Клімова.

Проаналізовано особливості підготовки вчителя іноземних мов для початкової школи. Виявлено багато спільного в системі підготовки вчителя іноземних мов для початкової школи з усіма чотирма країнами, як навчання в класичних університетах або педагогічних коледжах, з більш практичним рівнем підготовки.

«Випускники середніх шкіл Польщі, Чехії і Словаччини не повинні складати спеціальний іспит з іноземної мови, тим часом в Угорщині мовний тест при вступі на спеціальність «учитель іноземної мови» обов'язковий» (С. 178). Авторами виділяються такі основні напрямки модернізації іншомовної освіти: забезпечення єдності теоретичної й практичної підготовки вчителів; формування ІКТ-умінь; проходження всіх типів практик; підготовка вчителів до роботи з білінгвальними та лінгвістично обдарованими дітьми; підвищення кваліфікації у формі курсів, семінарів.

Далі йдеться про мовне портфолію, яке розробили з урахуванням вікових особливостей дітей.

Виокремлено важливість використання зарубіжного досвіду реформування шкільної мовної освіти в сучасній іншомовній освіті України. За порівняльним методом окреслили перспективи використання досвіду країн Вишеградської четвірки для реформування шкільної іншомовної освіти в Україні, подані рекомендації щодо творчого використання ідей досліджуваних країн (С. 222).

Зміст ранньої іншомовної освіти розглядається з початкової школи, що зорієнтований на розвиток в учнів здібностей спілкування на міжкультурному рівні, де учень виступає і як суб'єкт навчального процесу, і як суб'єкт міжкультурної комунікації.

На нашу думку, практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в процесі модернізації змісту іншомовної освіти України під час роботи вчителя іноземної мови, а також у навчанні школярів-представників національних меншин при вивченні української мови як державної.

Андрея Певсе, PhD, доцент кафедри філології, Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, Україна; pevse.andrea@kmf.org.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0564-2307>.

Наталка Лібак, доцент кафедри філології, Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, Україна; libak.natalka@kmf.org.ua, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0200-4668>.

Andreya Pevse, PhD, associate professor of the department of philology (Ukrainian department) Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Ukraine; pevse.andrea@kmf.org.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0564-2307>.

Natalka Libak, associate professor of the department of philology (Ukrainian department) Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Ukraine; libak.natalka@kmf.org.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0564-2307>.